Babits Adyról – Dokumentumgyűjtemény

A kötetnyi terjedelmű, ötvennyolc Adyról szóló írás, melyet Gál István, Babits munkásságának tudós kutatója gyűjtött össze, legendát oszlató szerepénél fogva jelentős. A dokumentumok Babits egész pályáját, minden korszakát átfogják, s meggyőzően bizonyítják: a két költő merev szembeállítása irodalomtörténeti babona. Nem véletlen, hogy Ady így minősíti viszonyukat: „barátom és én lelkem szavai" — s az sem, hogy temetésén a Nyugat gyászbeszédét Babits mondja el. „A legnagyobbak közül valónak vallom őt és nemcsak magyar mérték szerint" — hangzik föl a nekrológ. Több ez, mint az idegen nagyságnak kijáró gesztus; „ő volt a mi legmélyről jöttebb hangunk" — a rokonság fölismerése is. Logikusan következik belőle a két világháború között az Ady-örökség iránti példás hűség. Babits a kettészakadt irodalom vitájában, majd *A Toll* Ady-revíziójában nemcsak Berzeviczy Alberttel szemben, hanem az ifjúkori barát, Kosztolányi ellenében is kiáll érte.

Az Ady—Babits ellentétpár legendája két félreértésre vezethető vissza. Az egyik Babits Petőfi—Ady párhuzama: „Lírikus naivság van benne, amilyen Petőfiben volt, s ami bátorságot ad. Ez egészséges naivság." A másik Babits Arany Jánoshoz írott szonettje, melyből az egykorú olvasó Ady-ellenes kritikát vélt kiérezni: „Nem takart seb kell, inkább festett vérzés." Gál István gyűjteménye mindkét föltételezést cáfolja. Az „örök nagy gyerek", a „kevésbé komplex lélek" és más párhuzamos Petőfi—Ady jellemzés nem értékcsökkentő szándékú, hasonlókat a *Petőfi nem alkuszik* című Ady-tanulmányból is idézhetnénk. Földessy Gyula Petőfi-könyvével kapcsolatban Babits maga írja: „A szerző tiltakozik azon vád ellen, mintha Petőfit kisebbíteni akarta volna." Illyés emlékezése is Babitsot igazolja. A *Petőfi és Arany* „... majdnem játék volt, a szecessziós kor divatja, megjátszani az ellenkezőjét annak, amit a többiek gondolnak", Babits igazi véleményét az 1923-as *Petőfi koszorúi* fogalmazza meg *(Hajszálgyökerek)*. A másik vád alól Babits a *Beszélgető füzetek*ben tisztázza magát; a műgond lenézését s a láz szenvelgését panaszló Arany-versben nem Adyra, hanem rossz epigonjaira gondolt. Ódája nem kritika volt, hanem valamiféle lírai duk-dukpör.

A dokumentumkötetnek két tartópillére van, valamennyi esszé, beszéd, vers, kritika tulajdonképpen két alaptanulmányban gyökerezik, annak megállapításait részletezi, variálja. Az egyik az 1909-es Ady-analízis, amely költészete faculté maîtresse-ét (ha egyáltalán lehet egyetlen szempontra redukálni!) magyarság-versei „magyar dac"-ában jelöli meg, a másik pedig az 1920-as Földessy-polémia a híres Ady—Dante párhuzammal s az elrendeléses sorsú próféta portréjával. (Az 1919-es Ady-szeminárium szövege jobbára a Nyugat első Ady-számába írott tanulmány kibővítése.) Babits Ady-képe sok vonatkozásban ma is helytálló és irányadó. Amit Ady modernségéről megállapít, Király nagyjelentőségű monográfiája is igazolja: „Költészete formáiban és módszereiben még félreismerhetetlenül a XIX. század szimbolizmusa. De igazi, lényeges mondanivalója mégis tipikusan XX. századi: titkos és telepatikus összefüggésben a külföldi kortársak költészetével." Nem kevésbé fontos Ady

elhatárolása a századelő dekadenciájától: „Szerelmese minden életnek... ebből fakad Ady egész emberi hitvallása, állásfoglalása a politikában, szocializmusa." Adyt mindvégig emelkedő költőnek tartja, *Az Illés szekerén* pályájának csak egyik csúcsa, a másik *A halottak élén.*

Babits — úgy tűnik — a 20-as évek elején áll legközelebb Adyhoz. Megvédi Révész könyvét a támadásoktól, Adyt a forradalom költőjének nevezi, sőt — Ady pongyolaságának témájában — önrevízióra is kész. Sok igaza van verstani kérdésekben is: hogy Ady ritmikája az időmértékes vers belső föllazítása és egyénítése, haladás a szabadvers felé — ám inkább csak a pálya korai szakaszára vonatkozóan. A későbbi fejlemények — az ősi tagoló ritmus behatolása, két versrendszer tudatos szimultán keverése — inkább a Földessy—Németh-féle elméletet bizonyítják. A harmincas években azonban mintha távolodna Babits Adytól. *A Toll* vitájában már nemcsak védi, el is határolja magát Ady politikájától: „Meg kell őt értenünk, ami természetesen nem annyit jelent, hogy mint a kor kicsiny emberei, okvetlenül azonosítjuk magunkat a politikájával." Az 1939-es rádióelőadás számára olyan verseket válogat, amelyek „Ady sokféle arca közül a szépségeket hajszoló költőét" mint legőszintébbet tükrözik. A távolodás jele az utolsó följegyzések e passzusa is: „Ízlésben csakugyan nagyon ellentéte voltam Adynak."

Midőn dicsérem Gál István munkáját, úgy érzem, bevezető tanulmánya egy mondatával vitatkoznom kell. Mintha legendaoszlató szenvedélyében idealizálná Ady és Babits kapcsolatát. Pedig nemcsak „egyek" voltak, hanem „ellentétek" is. Nem annyira ízlés és világnézet kapcsolta őket össze, mint inkább a közös ügy, a különbözésben is egymás értékét fölismerő gondolkodói képesség. Inkább voltak harcostársak, mint barátok. Jellemző, hogy a gyászbeszédben is „... a hadsereg tiszteleg az elesett vezér ravatala előtt", az 1919-es ódában pedig „... a szerzetes köszönti a vitézt". Kapcsolatuk társkeresés volt, meghasonlással, eltávolodással, nosztalgiával, szeretethiánnyal szaggatottan, ám nem olyan beteljesülés, mint Petőfi és Arany barátsága. Az egybeforrás hiányzott belőle. Különben Babits nem vonta volna meg később — 1927-ben — az Ady—Tisza párhuzamot: „Az élethirdető forradalmár költő rokon a fegyelmezett, puritán politikussal."

A kötet kitűnő — kritikai kiadásokéhoz mérhető — filológiai teljesítmény. A szövegek mintegy ötöde első közlés, de Gál István az esetek többségében a kéziratot veszi alapul. Magyarázataiban is alapos, mértéktartóan tömör. (Egyetlen adatát kell csak helyesbítenem: fenntartás nélkül veszi át Révész megállapítását, hogy Babitsot Ady választotta *A Holnap* költői közé. Az értelmi szerző nem Ady — Juhász Gyula volt.) A dokumentumgyűjtemény jelentősége mégis több, mint filológiai: a Babits-életmű egyik legfontosabb koordinátáját húzza meg. *(Magvető, 1975.)*

GREZSA FERENC

Két könyv a magyarság őstörténetéről

Úgy hiszem, nem kizárólag a saját mesterség iránti elfogultság mondatja velem: a magyar őstörténet kutatása a szakmán belül (régészet) a nagy fellendülés korszakába jutott, a nagyközönség körében pedig az iránta való érdeklődés mondhatni divat lett. A kettő persze összefügg egymással: örvendetesen megnőtt a kutatók száma és a témára fordított összeg. (Igaz, ez még mindig elmarad attól az aránytól és megkülönböztetett figyelemtől, melyet szomszédos barátainknál a múlt kutatói élveznek, de a fejlődésünk üteme már számottevő, biztató.) Egy-két évtizede, hogy